

Studenters attityder till användandet av straffrabatt för unga myndiga (18–20 år)

Özge Akbulut, Alexandra Andreou & Anneli Osmanagic

Höstterminen 2021

Kriminologi III

Handledare: Anneli Andersson

Studenters attityder till användandet av straffrabatt för unga myndiga (18–20 år)

Sammanfattning

Sverige är ett utav få länder som använder sig av straffrabatt för unga lagöverträdare. Syftet med denna studie var att undersöka studenters attityder till användandet av straffrabatt för unga myndiga 18–20 år. Vidare undersöktes potentiella skillnader i attityder till slopad straffrabatt för olika brottstyper mellan män och kvinnor. Det totala urvalet bestod av 153 deltagare, varav 63% var kvinnor och 35% var män. Resultaten visade att majoriteten av studenterna på Örebro Universitetet ansåg att förslaget om slopad straffrabatt borde genomföras. Studien fann inga signifikanta skillnader mellan män och kvinnor vid användandet av straffrabatt för unga myndiga 18–20 år för de olika brottstyperna. För att förklara resultaten användes Focal Concerns theory, samt tidigare forskning. En möjlig förklaring till resultaten kan föreligga i att deltagarna bedömde att straffet bör stå i proportion till brottet. På grund av att studien använde sig av ett bekvämlighetsurval, kan resultaten inte generaliseras till en större population.

Nyckelord: straffrabatt, attityder, kön, brottstyp

Students' attitudes towards the use of penalty discount for juveniles (18-20 yrs)

Abstract

Sweden is one of few countries using penalty discounts for young offenders. This study aimed to examine students' attitudes regarding the penalty discount for young offenders 18-20 years. Further, potential differences in attitudes to penalty discount for different types of crime between men and women were investigated. The total sample consisted of 153 participants, of which 63% were women and 35% were men. The results showed that the majority of the students' at Orebro University agreed with the proposal of removing penalty discounts for young offenders. The study did not find any significant differences between men and women regarding the use of penalty discounts for young offenders 18-20 years for different types of crimes. Previous research and the Focal Concerns theory were used to explain the results. A possible explanation for the main attitudes towards removing the penalty discount, may be that the participants judged that the punishment should be in proportion to the crime. Due to using a convenience sample, the results cannot be generalized to a larger population.

Keywords: penalty discount, attitudes, gender, type of crime

Criminology III, Autumn 2021. Supervisor: Anneli Andersson

Innehållsförteckning

Introduktion.....	1
Bakgrund	1
Tidigare empiri	2
Teoretisk bakgrund	6
Syfte och frågeställningar	7
Metod.....	7
Urval.....	7
Material	7
Procedur	9
Etik.....	9
Analys.....	10
Resultat.....	10
Diskussion	12
Framtida forskning.....	18
Referenslista.....	20
Bilaga 1	24
Bilaga 2	25

Studenters attityder till användandet av straffrabatt för unga myndiga (18–20 år)

Bakgrund

Debatten kring Sveriges kriminalpolitik har aldrig varit så omdiskuterat som den är i dag (Tham, 2020). Skjutningar, organiserad brottslighet och grova våldsbrott är några exempel på problemområden som kriminalpolitiken försöker bekämpa. Den grova brottsligheten tar mer plats i dagens samhälle, och civila har kommit att drabbas av den (Frenker, 2021). Statistik visar att mellan åren 2011–2020 har minst 46 utomstående personer skadats eller skjutits till döds, där barn även funnits bland offren. Skjutningar har ökat de senaste åren, där antalet skjutningar år 2017 var 324 och för år 2020 uppmättes 366 skjutningar (Polismyndigheten, 2017, 2020). Både skjutningar och dödligt våld orsakat av skjutningar ökar i Sverige (Brottsförebyggande rådet [Brå], 2021). Brå (2021) presenterar även att denna ökning i princip bara har skett inom åldersgruppen 20–29 år. Rekrytering av ungdomar är ett område som används i debatten om organiserad brottslighet (Brå, 2016). Definitionen för organiserad brottslighet är när en grupp av tre eller fler personer som över en längre tidsperiod agerar i samförstånd i syfte att begå brott för ekonomisk eller materiell vinning (Europol, u.å). I deras ögon kan ungdomar begå brott åt dessa organisationer och få en lindrigare påföljd, än vad äldre och högre uppsatta personer skulle få om de begick brottet. Denna typ av strategi baseras på den straffrabatt som Sverige har för unga myndiga mellan 18–20 år.

Som svar på denna problembild, presenterade regeringen ett förslag på ett antal åtgärder för att motverka organiserad brottslighet (Regeringskansliet, 2021b). Förslaget bygger på ett program som innehåller 34 punkter på åtgärder. En utav punkterna som ligger under kategorin *Påföljder*, är punkt 11 som talar om avskaffningen av straffreduktionen (så kallad straffrabatt) för unga vuxna vid grov brottslighet. Detta förslag innebär att straffrabatt för unga myndiga (18–20 år) ska slopas om brottet som begås har som lägst straff ett år eller mer i fängelse (Regeringskansliet, 2021a). Detta ska också gälla för brott som bör bestraffas med fängelse i ett år eller mer, även om själva brottets straff är lägre. Detta kommer främst gälla för grova brott som exempelvis våldtäkt och grov misshandel. Förslaget är att dessa typer av lagändringar ska träda i kraft 2 januari 2022 (Regeringskansliet, 2021a).

Enligt 29 kap. 7§ BrB så innebär straffrabatt att den tilltalades ungdom tas i beaktning, om brottet begicks innan den tilltalade fyllt 21 år. Med den nuvarande bestämmelsen görs alltså en särbehandling av unga vid bedömning av straff, och detta påverkar påföljden vilket resulterar i att unga myndiga mellan 18–20 år får ett lindrigare straff (Eckerström Liedholm,

2019). Inom 29 kap. BrB preciseras också bestämmelsen av påföljden där det framgår att rätten får döma lindrigare straff än det som är föreskrivet för brottet, men straffet får då inte överstiga 10 år om personen var under 21 år när brottet begicks. Om brottets straffskala däremot är fängelse på längre tid eller livstids fängelse så får påföljden inte överskrida 14 år.

Eftersom det finns olika synonymer till begreppet straffrabatt, så kommer denna studie att använda sig av just straffrabatt. Anledningen till detta är för att studien ska vara konsekvent i sitt språk och undvika förvirring. Straffrabatt är det begrepp som använts mest frekvent inom medier, och därmed det begrepp som är mest känt kring allmänheten. Undantag kommer göras när studien refererar till lagar eller motioner, eftersom studien vill vara korrekt i den mening att informationen tolkas och presenteras på ett korrekt sätt.

Tidigare empiri

Jämförelse mellan olika länder. Sveriges lagstiftning angående straffrabatt för unga myndiga 18–20 år är unik, i den mening att andra länder inte har samma lag när det kommer till straffrabatt för den åldersgruppen. Det som framgår vid sökande av tidigare empiri och lagstiftning i andra länder är att en trend kan synas angående särbehandling av unga myndiga och ungdomar vid påföljdsbestämning, men att både ålder och lagar skiljer sig åt beroende på land. Det går därmed inte att göra en rättvis jämförelse mellan ländernas olika lagar och rättssystem. Dock så kan en jämförelse mellan hur olika länder hanterar ungdomsbrottslighet göras, vilket är av intresse för denna studie.

Det är flera länder som är för villkorlig dom, där befolkningen vill införskaffa en form av straffrabatt för minderåriga. Danmark, Finland, Island och Norge är länder som använder sig av villkorlig dom och särbehandling vid påföljdsbestämningen, när det kommer till ungdomar i åldersgruppen 15–21 år (SOU 2018:85). En studie genomfördes för att undersöka allmänhetens syn på straff i de fem skandinaviska länderna (Balvig m.fl., 2015). Fyndet som studien fann var att de skandinaviska länderna är för hårdare straff. Däremot när det ges mer information om de inblandade parterna blir allmänheten mindre bestraffande. Studien menar att samhällets reaktion på grova brott bör vara en manifestation av rättvisa, vilket uppnås genom ett fängelsestraff. Allmänheten tycker även att man ska hjälpa brottsoffret via ekonomisk ersättning och att förhindra att gärningsperson begår återfall via specifika behandlingsåtgärder. Den allmänna rättskänslan har blivit en legitimation för kriminalpolitiken i högre grad, vilket gör att kunskap om den allmänna rättskänslan blivit allt viktigare (Balvig m.fl., 2015).

En studie baserad på data från Michigan ämnade att undersöka kopplingen mellan barns- och ungdomars utveckling och attityder gentemot nivån av straff på minderåriga (Allen m.fl., 2012). Studien undersökte främst ungdomar som begått mord eller varit medhjälper till mord. Michigan är en utav de delstater där lagen möjliggör att barn i alla åldrar ställs inför rätta och straffas som en vuxen individ. Resultatet påvisade att respondenterna som ser ungdomar som mer ansvariga för sina egna handlingar, utan att ta hänsyn till andra faktorer, kommer stödja hårdare straff för ungdomsbrottslingar. Dock så visade resultat från studien att när frågor ställdes om kognitiv och psykologisk utveckling hos ungdomar under 18 år och bestraffning, så valde deltagarna rehabilitering istället för bestraffning enligt Michigans lag. En annan faktor som även hade en effekt på hur deltagarna svarade var tidigare barnmisshandel eller annan form av familjevåld. Resultaten visade att deltagarna tyckte att rättssystemet bör se över ungdomar som utsatts för tidigare misshandel eller annat familjevåld vid påföljdsbestämning. Dessa resultat har starka implikationer för politiska förespråkare för att uppnå mer humana straffalternativ för ungdomar. Genom att ge ungdomar en form av straffrabatt så kan det leda till positiva påföljder. Exempelvis kan det bli kostnadseffektivt och mer rättvist för ungdomar att få straffrabatt, då de är mer impulsiva och ännu inte uppnått biologisk mognad (Allen m.fl., 2012).

Allmänhetens attityder gentemot straff för ungdomar i Australien rapporteras ofta som bestraffande (Ellis m.fl., 2018). I allmänhet tycker alltså befolkningen i Australien att ungdomar bör straffas hårdare. Studien undersökte hur allmänheten ser på straff för ungdomar under modernare tid. Resultatet visade att allmänheten stödjer straffmätningen, men vill att det ska införas större rehabiliteringsinsatser för unga lagöverträdare. Detta fynd påvisar ett större stöd för alternativa tillvägagångssätt för återställande rättvisa som den unga lagöverträdaren måste ta itu med. Resultatet visade även på att allmänheten var mer benägna att välja ett hårdare straff för individer som var äldre, eller hade ett tidigare register. Alltså tyder resultaten av denna studie på att allmänheten stödjer påföljderna av brott, men att de också är öppna för att behandla de bakomliggande orsakerna genom alternativa åtgärder istället för hårdare straff.

Individens utvecklingsbana. Det finns forskning som påvisar att det finns utvecklingsskillnader mellan ungdomar och vuxna (Cauffman & Steinberg, 2000). En studie undersökte sambandet mellan ålder, psykosocial mognad och antisocialt beslutsfattande. Resultatet påvisade att individer skiljer sig avsevärt i psykosocial mognad gällande ansvarsområden, perspektiv och nykterhet, och de skiljer sig även gällande antisociala beslutsfattande. Båda dessa skiljer sig som en funktion av ålder. Alltså innebär det att ju äldre

man blir, desto mer ansvar tar man samt att man gör fler rationella beslut. På grund av hur ungdomar fungerar psykosocialt, förväntas dessa typer av beteenden hos ungdomar mer än vuxna. Ett flertal studier har påvisat att ungdomar som är inblandade i brottsliga verksamheter kommer att sluta när de når den vuxna åldern (Bekbolatkyzy m.fl., 2019; Farrington, 1986, refererat i Bekbolatkyzy m.fl., 2019; Moffit, 2018).

Under tonårsperioden sker en utveckling hos individer, både inom den biologiska mognaden samt utvecklingen av relations- och identitetsskapandet (Iselin m.fl., 2009). Individen stöter på eventuella sårbarheter under livets gång som kan komma att påverka själva utvecklingen. Dessa sårbarheter ökar risken att en individ utvecklar ett antisocialt beteende. Däremot, under livets gång, skapas möjligheter och förutsättningar för att öka chansen att en individ utvecklar ett prosocialt beteende från det antisociala beteendet. I samband med mognad kommer individens självkontroll och förmåga att fatta egna beslut att förbättras, och detta sker parallellt med att individen åldras. Dock innebär inte detta att skadan som orsakas av brottet blir mindre eller mildare på grund av gärningspersonens unga ålder (Feld, 2013). En person som är under 18 år kan orsaka lika stor skada som en 25-åring. Däremot har ungdomar inte lika stor förmåga att behärska sina känslor, vilket ger upphov till lägre skuld-känslor för skador de orsakat. I och med att den kognitiva förmågan skiljer sig mellan ungdomar och vuxna, så överväger de även annorlunda när det kommer till för- och nackdelar. Detta ökar risken för ungdomar att hamna i riskfyllda situationer (Feld, 2013).

I december 2017 beslutade regeringen att en särskild utredning skulle göras för att överväga den lag som behandlar särbehandling av unga myndiga 18–20 år (SOU 2018:85). Det generella syftet med utredningen var att se om påföljdsbestämningen för denna åldersgrupp ska motsvara den som gäller för andra myndiga lagöverträdare. Utredare hade också i uppgift att analysera eventuella konsekvenser som en sådan lagändring skulle kunna medföra för den specifika åldersgruppen. När det kommer till psykologisk forskning så beskriver utredningen att social och emotionell mognad uppnås först vid 19–21-års ålder, samt att självkontroll fullt utvecklas vid 23–25-års ålder. Statistik kring utvecklingen av ungdomsbrottslighet tas också upp, och beskrivs som minskande även vid kontrollering av enskilda brottstyper. Slutsatsen som dras av utredarna är att det inte finns stöd i empirin för skärpta straff för unga lagöverträdare. Dock så föreslås det ett antal utgångspunkter som bör tas i åtanke för en eventuell reform av lagen (SOU 2018:85). En intressant utgångspunkt som tas upp är att fängelsestraff kan vara kontraproduktivt. I fängelser lever de flesta intagna efter en viss kriminell livsstil, och fängelsestraff för unga lagöverträdare ökar risken för att de fostras in i en sådan livsstil. Detta kan i sin tur öka risken för återfall i brott. Fängelsestraff

som kontraproduktivt är också något som Säkerhetspolisen (2019) reagerat över. Det Säkerhetspolisen problematiserar är att fängelser fungerar som en kontaktyta, speciellt för organiserad brottslighet och extremism. Genom att slopa straffrabatten för unga myndiga 18–20 år, så kommer det innebära att flera av dessa unga myndiga kommer hamna i fängelse. På grund av den miljön som råder i fängelse så menar Säkerhetspolisen att risken för utveckling av våldsbejakande extremism kommer att öka bland unga myndiga (Säkerhetspolisen, 2019).

Kön som en påverkande faktor. En annan faktor som kan ha en effekt på påföljdsbestämningen är kön. Däremot har relativt få studier genomförts där köns påverkan för påföljden har undersökts (Leiber m.fl., 2016). Det finns en tendens att kvinnor behandlas annorlunda än män under rättsprocessen. Leiber m.fl. (2016) menar att detta kan bero på att kvinnor betraktas som oskyldiga, känsliga och svaga, även när de står inför domstol. Även Ericson (2005) diskuterar hur kvinnor och män framställs som brottsoffer och förövare med beaktande av motioner presenterade i riksdagen. Av 274 motioner som analyserats beskrivs kvinnor som brottsoffer i främst vålds- och/eller sexualbrott i nio av tio motioner. Vid analys av motioner med kvinnor som förövare är det kvinnors situation i fängelse som diskuteras och inte brottstyp. Män porträtteras dock som kraftfulla, starka och icke rationella. Denna könsskillnad leder till att kvinnor döms till villkorlig dom i högre utsträckning än män (Ericson, 2005).

Män och kvinnors attityder gällande bestraffning har undersökts i ett flertal olika studier och resultaten skiljer sig åt (Chen & Einat, 2017; Lamber m.fl., 2016; Payne m.fl., 2004). En studie undersökte sambandet mellan bestraffande attityder hos allmänheten och hur det skiljer sig beroende på demografiska faktorer, såsom kön (Payne m.fl., 2004). Studien använde sig av fem vinjetter för att mäta respondenternas attityder till bestraffning. Exempel på vinjetter som användes var: ”En individ som är berusad kolliderade en bil och en av passagerarna dör” och ”En individ säljer 200 pounds (90 kg) marijuana”. Resultatet visade att allmänheten generellt var för rehabiliterade straff, men att kvinnor hade en mer positiv attityd till bestraffning i större utsträckning än män, där positiv attityd till bestraffning innebär att vara för straff. En annan studie fann liknande resultat, där kvinnor hade en mer positiv attityd gällande bestraffning i jämförelse med män (Lamber m.fl., 2016). Däremot har forskning också visat på omvända resultat bland män och kvinnor gällande attityder till bestraffning (Chen & Einat, 2017). En studie undersökte sambandet mellan akademisk utbildning i kriminologi och attityder till straff. Studien fann att män som arbetade inom polisen hade en mer positiv attityd till bestraffning i jämförelse med kvinnor som arbetade inom polisen. Sammantaget visar studierna att olika kontexter kan ha en effekt på hur män och kvinnor

ställer sig i frågan gällande attityder till bestraffning (Chen & Einat, 2017; Lamber m.fl., 2016; Payne m.fl., 2004).

Teoretisk bakgrund

Focal concerns theory. Teorins ursprungliga syfte var att hjälpa till att förstå kopplingen mellan domare, straff och andra aktörer inom rättssystemet (Higgins m.fl., 2012; Steffensmeier, 1980). Teorin baseras på tre kategorier eller tre "centrala bekymmer" (s.k focal concerns) (Higgins m.fl., 2012). Dessa är klandervärdhet, samhällsskydd samt praktiska begränsningar och konsekvenser (eng. blameworthiness, protection of the community & practical constraints & consequences) (Björk & Karlsson, 2018; Higgins m.fl., 2012). Klandervärdhet handlar om individens skuld och att straffet ska vara i proportion till brottet som begåtts (Higgins m.fl., 2012). Samhällsskydd innefattar de mål som samhället har gällande oförmåga att begå brott och avskräckning, samt bedömningar om framtida kriminella beteenden såsom återfallsrisk. De praktiska begränsningarna och konsekvenserna innefattar de organisatoriska kostnaderna såsom det straffrättsliga systemet, skada för den berörda familjen, eller andra samhällsproblem. En annan faktor som inte tas upp i de tre kategorierna men som är av vikt vid påföljdsbestämmelser är individens kriminella historik, samt aktuella brott (Higgins m.fl., 2012).

Teorin tar hänsyn till svårigheten som finns kring rättsligt beslutfattande på grund av osäkerheten som finns kring vissa beslut (Higgins m.fl., 2012). Som det beskrivs måste domare fatta beslut baserat på en enorm mängd information, vilket kan överbelasta dem. Av den anledningen skapas en "genväg" eller en snabbskrift som domare använder sig av, och baserar sedan sina beslut på vissa attribut hos individen. När denna typ av "genväg" är på plats och används, så är det svårt att förändra den. Med andra ord gör domare kontextuella bedömningar beroende på den anklagades karaktär och förväntade framtid. Dessa bedömningar baseras i sin tur på de centrala bekymmer som presenterats tidigare. En annan aspekt som tas upp i teorin och som berör påföljdsbestämning, är att centrala bekymmer drivs av individers sociala plats i samhället. Exempelvis så är vissa etniciteter överrepresenterade när det kommer till bestämning av straff. Vissa etniska grupper som exempelvis afroamerikaner döms oftast till hårdare straff eftersom det finns en tro om att de är mer farliga, eller har en högre återfallsrisk än andra etniska grupper (Steffensmeier, 1980 refererat i Higgins m.fl., 2012).

Denna teori har applicerats i kontexter som berör rättsväsende, men även inom polisen (Higgins m.fl., 2012). Denna studie syftar till att undersöka studenters attityder till användandet av straffrabatt för unga myndiga 18–20 år, och processen som teorin beskriver

kring centrala bekymmer är relevant för denna studie. Så som teorin beskriver att domare och poliser använder sig av de centrala bekymren för att fatta beslut, så kommer denna studie att använda samma begrepp för att försöka tolka studenters attityder.

Syfte och frågeställningar

Då Sverige är ett utav få länder som använder sig av både villkorlig dom och straffrabatt för unga myndiga, så syftar denna studie till att undersöka studenters attityder till användandet av straffrabatt för unga myndiga 18–20 år. Vidare kommer eventuella skillnader mellan män och kvinnor att undersökas. Frågeställningarna som ska bidra till att besvara syftet är:

- Hur ser studenters attityder på Örebro Universitet ut avseende straffrabatt för unga myndiga mellan 18–20 år?
- Hur skiljer sig attityder kring användandet av straffrabatt för unga myndiga 18–20 år för varje brottstyp mellan män och kvinnor?

Metod

Urval

Mot bakgrund av studiens frågeställning och ämne har denna studie använt sig av ett bekvämlighetsurval. Grundtanken med urvalet var att använda studenter inom institutionen för juridik, psykologi och socialt arbete [JPS], med anledning av att detta urval skulle ha en ökad kännedom om straffrabatt för unga myndiga 18–20 år. Detta låg till grund för enkätfrågan som avsåg vilket ämne deltagaren studerade inom. Även om studien ursprungligen utgick ifrån studenter inom institutionen för JPS, så består det totala urvalet inte enbart av dessa studenter. Anledningen till detta var för att svarsfrekvensen var låg och kompletterades därmed med studenter från andra institutioner. Det totala urvalet bestod av 153 deltagare, varav 63% var kvinnor, 35% var män och cirka 3% svarade att de var icke-binära eller alternativet annat/vill ej uppge. Efter bortfall i frågan om ålder ($n = 146$), så var medelåldern för deltagarna 23 år ($SD = 4,01$). Cirka 32% av deltagarna studerade eller studerar inom ämnena juridik och kriminologi, och 19% av deltagarna studerade/studerar inom psykologi, socionom samt hälso- och sjukvårdskurator. De resterande 48% var deltagare som svarat *Övrigt* i enkäten. I denna fråga fanns ett bortfall på 2 personer, som motsvarade 1%.

Material

Studien använde sig av en tvärsnittsdesign med enkäter som datainsamlingsmetod. Studiens enkät skapades i Survey Report, som alla studenter på Örebro Universitet har tillgång till. Enkäten bestod av ett missivbrev, demografiska frågor, frågor som mätte attityder och

kännedom gällande straffrabatt för unga myndiga 18–20 år samt användandet av straffrabatt i fiktiva fall. De demografiska frågorna omfattade ålder, kön och utbildning. Efter de inledande demografiska frågorna uppgavs en definition om vad straffrabatt innebär, därefter fanns det frågor om den generella kunskapen kring ämnet (se Bilaga 2). Exempel på dessa frågor kunde vara: “Visste du vad innebörden av straffrabatt för unga myndiga 18–20 år var innan definitionen uppgavs?” och “Det diskuteras om att ta bort straffrabatt för unga myndiga 18–20 år. Har du kännedom om det?”. Alternativen för frågorna om den generella kunskapen kring straffrabatt för unga myndiga 18–20 år var “Ja”, “Nej” och “delvis”, med vissa ändringar i ordval beroende på frågan som ställdes (se Bilaga 2). Därefter användes sju fiktiva frågor där deltagarna fick ta ställning till om straffrabatt bör användas i dessa fall eller inte (se Bilaga 2). Svartalternativen för dessa frågor bestod av en likertskala, där 1 innebar att straffrabatt borde användas och 5 innebar att straffrabatt inte borde användas. Exempel på dessa fiktiva frågor var: “En 20-årig man begår ett sexuellt övergrepp mot en kvinna som är 18 år” och “En 18-årig person stjälar produkter från en butik, där produkterna värderas till 15 000 kr”. Varje fiktiv fråga omfattade en viss brottstyp. De brottstyperna som skapades utifrån de sju fiktiva frågorna var sexualbrott, narkotikabrott, bedrägeri, stöld, misshandel, brott mot vapenlagen och skadegörelse. Denna indelning av brottstyper låg till grund för analyserna.

Vid skapandet av enkäten användes ett tidigare examensarbete som inspiration (Kronvall m.fl., 2021). Eftersom enkäten för denna studie var en inspiration av en annan enkät, så gjordes ett pilot-test för att säkerställa enkätens reliabilitet och tydlighet. Reliabilitet innebär att mätinstrumentet som används, i detta fall enkäten, är tillförlitligt. En hög reliabilitet innebär att få samma resultat vid upprepade mätningar (Borg & Westerlund, 2012). Pilot-test görs i syfte att säkerställa att instruktionerna samt frågorna i enkäten, är tydligt formulerade så att deltagare kan förstå informationen som ges och därmed kunna svara på ett lämpligt sätt (Pallant, 2011). En länk till enkäten skickades till studenter kända av författarna, där de informerades om studiens syfte och att deras svar bidrog till ett pilot-test. Även om studenterna som deltog i pilot-testet var kända av författarna så förblev svaren anonyma. Totalt samlades nio svar in och med hjälp av dessa framgick det att enkäten hade en god reliabilitet och tydlighet. Cronbach’s alpha beräknades för alla sju fiktiva frågor och visade på en hög intern reliabilitet ($\alpha = 0,95$). Även om de sju fiktiva frågorna inte användes som ett index i analyserna, beräknades Cronbach’s alpha för att försäkra att frågorna mätte samma konstrukt. Det höga alpha-värdet tyder på frågorna som berör attityder till användandet av straffrabatt för unga myndiga 18–20 år mäter samma konstrukt. Ett fåtal ändringar gjordes

efter pilot-testet, men enbart under temat demografiska frågor. Innehållet förändrades inte, utan ändringarna berörde mer administrativa delar av enkäten.

Procedur

Ett informationsbrev skickades ut till kursansvariga samt lärare för programmen inom institutionen för JPS för att nå ut till studenter. I informationsbrevet framgick studiens syfte och en kort beskrivning av bakgrunden till studien, samt kontaktuppgifter till författarna och handledare. I brevet presenterades även de etiska principerna som studien följde, samt vilka rättigheter deltagarna hade under studien som exempelvis rätt till att avbryta sin medverkan. Deltagarna informerades även att enkäten skulle ta cirka 10 minuter att besvara. En lärare inom kriminologin svarade på utskicket och möjligheten att presentera enkäten gavs i form av att vara med på en föreläsning.

För att utöka svarsfrekvensen så delades även enkäten på Facebook i gruppen "Dom kallar oss studenter", som består av nuvarande studenter och examinerade studenter från bland annat Örebro Universitet. I Facebookinlägget presenterades författarna, studiens bakgrund och syfte, samt att enkäten skulle ta ungefär 10 minuter att besvara. I inlägget fanns en länk till enkäten och på första sidan av enkäten var informationsbrevet. Enkäten publicerades den 19 november och stängdes den 28 november. Under publiceringstiden så delades Facebookinlägget ett flertal gånger så att den skulle hamna längst upp på sidan. Detta av anledning att studenterna inte skulle missa inlägget då det fanns andra studenter som publicerade annat innehåll i gruppen. Enkäten bestod av 13 frågor och delades in i olika teman; demografiska frågor, kännedom kring straffrabatt för unga myndiga 18–20 år samt fiktiva fall. Efter att deltagarna besvarat enkäten tackade forskarna för deras deltagande i studien.

Etik

Denna studie har följt de fyra forskningsetiska principerna som omfattar *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet* (Vetenskapsrådet, 2017). Informationskravet innebär att forskarna informerar deltagarna om studiens övergripande syfte och deras rättigheter. Genom att skicka ut ett missivbrev, som presenterar studiens syfte samt deltagarnas rättigheter i samband med enkäten, har informationskravet blivit uppfyllt. I linje med samtyckeskravet, uppfyllde denna studie det kravet genom att fråga om samtycke. Denna fråga var obligatorisk, och för att besvara enkäten behövde deltagarna ge sitt samtycke. Deltagarna informerades även om rätten att avbryta sin medverkan under datainsamlingen.

Vidare skall konfidentialitetskravet följas vilket innebär att deltagarnas uppgifter behandlas med största konfidentialitet (Vetenskapsrådet, 2017). Liksom uppgifterna deponeras på sådant vis att ingen utomstående har möjlighet att ta del av det. Däremot behövde deltagarna ange kön, vilket kan beaktas som känsligt eftersom det juridiska könet består av man och kvinna. Detta kan uppfattas som känsligt då vissa individer inte identifierar sig inom den juridiska termen, utan har en annan könsidentitet. Därför använder denna studie flera svarsalternativ som "Icke-binär" och "Annat/vill ej uppge" för att ge flera valmöjligheter som passar alla. Slutligen innebär nyttjandekravet att datainsamlingen endast får nyttjas för det tilltänkta syftet med studien. Detta framgår tydligt i det utskickade missivbrevet att svaren enbart kommer att användas för denna studie. Vid datainsamling följer även frågan om anonymitet (Vetenskapsrådet, 2017). I och med att deltagarna inte behöver ange personuppgifter, namn eller annan känslig information går det inte att utläsa specifika svar från enskilda respondenter utifrån enkäten eller studiens resultat. På detta vis förblir deltagarna anonyma.

Analys

Analyserna genomfördes i *Statistical Package for the Social Sciences version 28.0* [SPSS]. För att besvara den första frågeställningen "*Hur ser studenternas attityder på Örebro Universitet ut avseende straffrabatt för unga myndiga mellan 18–20 år?*" användes en univariat analys. Detta för att få översiktlig information om deltagarna och hur fördelningen ser ut gällande svarsfrekvensen i frågorna (Djurfeldt m.fl., 2018). I den univariata analysen ingick frågorna 4–6 i enkäten (se Bilaga 2), som berörde kännedom om straffrabatt och dess innebörd, samt frågan om slopad straffrabatt. För att besvara den andra frågeställningen "*Hur skiljer sig attityder kring användandet av straffrabatt för unga myndiga 18–20 år för varje brottstyp mellan män och kvinnor?*" genomfördes det först en Kolmogorov-Smirnov analys. Detta gjordes i syfte att se om variablerna kön och brottstyp var normalfördelade. Analysen visade på ett signifikant resultat, vilket innebar att variablerna inte var normalfördelade. Av den anledningen användes ett icke-parametriskt test i form av Mann-Whitney U-test. Med bakgrund i frågeställningarna som berör kön, så inkluderades bara kvinnor och män i analyserna. Anledningen till det var att grupperna "Icke-binär" och "Annat/vill ej uppge" var för små för att ingå i analyserna.

Resultat

För att besvara den första frågeställningen gjordes en univariat analys, för att se svarsfrekvensen kring frågorna som berörde ämnet straffrabatt. Det som framgår av analysen

är att majoriteten av deltagarna kände till innebörden av straffrabatt för unga myndiga 18–20 år innan den presenterades i enkäten (se Tabell 1). Vidare hade majoriteten av deltagarna kännedom om att det fanns en diskussion kring förslaget om att slopa straffrabatten för unga myndiga 18–20 år. När det kommer till frågan om att slopa straffrabatten för unga myndiga 18–20 år så har en stor andel av deltagarna svarat att den bör slopas i vissa fall, samtidigt som en stor andel svarat att den bör slopas.

Tabell 1

Tabell över svarsfrekvensen för frågor som berör straffrabatt för unga myndiga 18-20 år.

	<i>Visste du vad innebörden av straffrabatt för unga myndiga 18-20 år var innan definitionen uppgavs?</i>	<i>Det diskuteras om att ta bort straffrabatten för unga myndiga 18-20 år. Hade du kännedom om det?</i>	<i>Tycker du att förslaget om att slopa straffrabatten för unga myndiga 18-20 år ska genomföras?</i>
<i>Ja</i>	71,9 %	68 %	47,7 %
<i>Nej</i>	4,6 %	19 %	9,8 %
<i>Delvis</i>	23,5 %	13 %	42,5 %

Not. Tredje alternativet på frågan om förslaget att slopa straffrabatten var ”Vid vissa fall tycker jag att den ska slopas”.

Den andra frågeställningen besvarades med hjälp av Mann Whitney U test. Analysen påvisade icke-signifikanta resultat för brottstyper mellan män och kvinnor (se Tabell 2). Det återfanns därmed inga signifikanta skillnader mellan män och kvinnor när det kommer till attityder kring användandet av straffrabatt för unga myndiga 18–20 år för de olika brottstyperna.

Tabell 2

Attityder till slopad straffrabatt för olika brottstyper mellan män och kvinnor.

	Kvinnor			Män			U	p
	n	Md	Mr	n	Md	Mr		
Sexualbrott	96	5	74,0	53	5	76,8	2451	.54
Narkotikabrott	96	4	73,8	53	5	77,2	2427,5	.62
Bedrägeri	96	5	72,2	53	5	80,0	2277	.21
Stöld	96	4	73,5	53	5	77,4	2399,5	.55
Misshandel	96	5	74,4	53	5	76,2	2482,5	.75
Vapenbrott	96	5	71,3	53	5	81,7	2189,5	.06

Skadegörelse	96	5	73,3	53	5	78,1	2381	.46
--------------	----	---	------	----	---	------	------	-----

Not. Md = median, *Mr* = mean rank, *U* = U-värde (testvärdet).

Diskussion

Den aktuella studien genomfördes i syfte att undersöka studenters attityder till användandet av straffrabatt för unga myndiga 18–20 år. Studien undersökte även om det fanns några eventuella skillnader i attityder kring användandet av straffrabatt för unga myndiga 18–20 år för olika brottstyper mellan män och kvinnor, såsom exempelvis sexualbrott, narkotikabrott och misshandel. Resultatet påvisar att majoriteten av studenterna på Örebro Universitet kände till innebörden av straffrabatt för unga myndiga 18–20 år, och hade en kännedom om att det diskuteras om att slopa straffrabatten. Majoriteten av studenterna tyckte även att straffrabatten för unga myndiga 18–20 år bör slopas. Resultatet visade även på icke-signifikanta resultat för de olika brottstyperna mellan män och kvinnor. Slutsatsen som kan dras baserat på den föreliggande studien är således att det inte finns någon skillnad mellan män och kvinnor i attityder kring användandet av straffrabatt för unga myndiga 18–20 år i de fiktiva fallen som presenterades i enkäten (se Bilaga 2).

Fynden för den första frågeställningen går i linje med tidigare forskning (Balvig m.fl, 2015). Tidigare forskning har föreslagit att de skandinaviska länderna i högre grad är för hårdare straff, vilket även resultaten tyder på i den aktuella studien. Balvig m.fl. (2015) gav bakgrundsinformation kring fallen som presenterades i mätinstrumentet, och det visade sig vara en faktor som påverkade deltagarnas svar genom att vara mindre bestraffande. Denna studie gav inte någon sådan information i de fiktiva fallen, så det går inte att uttala sig om likheter kring det resultatet. Till skillnad från den aktuella studien och resultat från Balvig m.fl (2015) så visade en population i Australien att de stöttade den nuvarande straffmätningen, men att man även vill se fler åtgärder som omfattar rehabilitering (Ellis m.fl., 2018). Detta är en skillnad i denna studie, eftersom tanken bakom straffrabatten för unga myndiga 18–20 år i Sverige varit att rehabilitera istället för att bestraffa på grund av den ännu inte uppnådda biologiska mognaden (Allen m.fl., 2012; Iselin m.fl., 2009; SOU 2018:85). Eftersom majoriteten av urvalet i denna studie håller med om förslaget att straffrabatten bör slopas, så finns det en möjlighet att deltagarna inte stöttar rehabiliteringstanken kring straffrabatten. Denna studie kan dock inte uttala sig med säkerhet att så är fallet, men det är en möjlig förklaring och är därmed värd att nämnas.

Ett oväntat resultat från den aktuella studien är att det inte återfanns några signifikanta skillnader mellan män och kvinnor i attityder kring användandet av straffrabatt för unga

myndiga 18–20 år. Tidigare studier har visat på en skillnad mellan män och kvinnor, där kvinnor i högre utsträckning har positiva attityder till bestraffning (Lamber m.fl., 2016; Payne m.fl., 2004). Skillnader mellan män och kvinnor återfinns även i Chen & Einats (2017) studie, där män inom polisen hade en mer positiv attityd till bestraffning till skillnad från kvinnor inom samma yrke. Även om den aktuella studien inte hade någon hypotes för den andra frågeställningen, så fanns en tanke kring att skillnader skulle återfinnas i resultaten baserat på den tidigare forskningen (Chen & Einat, 2017; Lamber m.fl., 2016; Payne m.fl., 2004).

En studie som går emot de resultat som denna studie presenterat, undersökte ungdomar som begått mord eller varit medhjälper till mord i Michigan (Allen m.fl., 2012). Till skillnad från lagstiftningen i Sverige, så kan ungdomar i Michigan dömas som vanliga myndiga personer vilket tenderar att resultera i hårda straff sett till förövarens ålder. Resultat från båda frågeställningarna i den aktuella studien går emot det resultat som studien i Michigan presenterar. Deltagarna från den studien tenderade att svara på ett sådant sätt som stöttade idén kring rehabilitering för ungdomar, istället för hårdare straff. Dock så undersökte Allen m.fl. (2012) fler faktorer såsom kognitiv utveckling och tidigare misshandel, vilket den aktuella studien inte undersökte. Baserat på studiens resultat och tillvägagångssätt så finns det en skillnad, men det hade varit av intresse att se om den skillnaden kvarstod om liknande faktorer, såsom kognitiv utveckling, inkluderats i enkäten. Det som också är av intresse är trenden som kan synas i Allen m.fl. (2012) och Ellis m.fl. (2018) studier, som stöttar idén kring rehabilitering istället för bestraffning och som ger förslag på lagändringar som kan liknas vid straffrabatten för unga myndiga 18–20 år i Sverige. Utifrån resultaten från den aktuella studien kan samma trend inte synas. Vad det beror på kan denna studie inte uttala sig om, men en diskussion kring den skillnaden kan göras med hjälp av teorin Focal Concerns theory.

Focal Concerns teorin baseras på tre centrala bekymmer; klandervärdhet, samhällsskydd samt praktiska begränsningar och konsekvenser (Björk & Karlsson, 2018; Higgins m.fl., 2012). Klandervärdhet omfattar att individens skuld och straffet ska vara i proportion till brottet som begåtts. Detta går i linje med studiens resultat då majoriteten av deltagarna vill att straffrabatten för unga myndiga 18–20 år ska slopas. Straffrabatten för unga myndiga 18–20 år gör så att påföljden blir lindrigare, till skillnad från den vanliga lagstiftningen som gäller för övriga lagöverträdare (SFS 1962:700). En möjlig slutsats som kan dras är att majoriteten av deltagarna vill slopa straffrabatten för unga myndiga av den anledningen att straffet ska vara i proportion till brottet som begås. Det som är värt att notera är att straffrabatten innefattar myndiga personer, vilket möjligtvis kan vara ett värderande ord

som har en effekt på deltagarnas sätt att resonera kring slopandet av straffrabatt för unga myndiga 18–20 år. Samhällsskydd omfattar samhällets mål gällande oförmåga att begå brott och avskräckning, samt bedömningar om återfallsrisk (Björk & Karlsson, 2018; Higgins m.fl., 2012). Oförmåga att begå brott uppnås delvis genom inkapacitering, såsom fängelsestraff. Detta innebär att ju hårdare straff som ges, desto större oförmåga att begå brott. Det som bör finnas i åtanke är att brott fortfarande kan begås i fängelse. Exempelvis om en dömd förövare befann sig i organiserad brottslighet så är risken hög att kommunikationen mellan förövaren och organisationen kvarstår även i fängelset. Brotts som kan begås i det fallet behöver inte vara direkt kopplade till förövaren, men kännedom kring brott som begås eller logistik kring transporter av illegala medel kan fortgå även i fängelsemiljö (Brottsförebyggande rådet, 2017).

Praktiska begränsningar och konsekvenser omfattar kostnader för det straffrättsliga systemet och skada för den berörda familjen eller andra samhällsproblem. Om påföljden inte står i proportion till brottet, som den inte gör vid användandet av straffrabatt, kan det upplevas som en nedvärdering av den berörda familjen eller offret. Detta kan även haft en effekt på hur deltagarna valt att svara i enkäten. Som tidigare nämnts i bakgrunden, så är organiserad brottslighet ett fenomen som skapar oro och problematik i samhället. Regeringen la fram en åtgärd om att slopa straffrabatten för unga myndiga 18–20 år vid grov brottslighet, som innefattas under programmet för att motverka organiserad brottslighet (Regeringskansliet, 2021b). Antagandet som kan göras är att vissa unga myndiga i åldrarna 18–20 befinner sig i organiserad brottslighet. Eftersom denna typ av brottslighet ses som ett samhällsproblem, så skulle det kunna förklara studiens resultat om slopad straffrabatt för unga myndiga 18–20 år. Resultatet för den första frågeställningen visade att cirka hälften av studenterna svarade ”Ja, det bör genomföras”, när frågan om förslaget att slopa straffrabatt för unga myndiga 18–20 år presenterades i enkäten.

Eftersom föreliggande studie inte hittade några skillnader mellan män och kvinnor i attityder kring användandet av straffrabatt för olika brottstyper, så går det inte att förklara att det ena könet vänder sig mer åt ett håll än det andra könet i samband med teorin Focal Concerns. Resultatet visade att av de 153 personer som deltog var 63% kvinnor och 35% män. Detta är inte en optimal könsfördelning för en studie som undersöker skillnader mellan kvinnor och män vilket denna studie gör. Trots denna ojämna könsfördelning så visar statistik att det är realistiska siffror, då män tenderar att vara underrepresenterade inom högre utbildning i Sverige där fördelningen ligger på cirka 60% kvinnor och 40% män. (Universitetskanslersämbetet, 2017). Detta kan ha haft en effekt på resultatet och att studiens

resultat inte är i linje med tidigare forskning som föreslagit att kvinnor i högre utsträckning än män har positiva attityder till bestraffning (Lamber m.fl., 2016; Payne m.fl., 2004). Detta går att koppla till teorins klandervärdhet (Björk & Karlsson, 2018; Higgins m.fl., 2012) som då skulle kunna definierat detta till att kvinnor skulle kunna vara mer benägna till att straffet står i proportion till brottet i en kontext där det finns straffrabatt eller annan särbehandling. Eftersom den aktuella studien inte fann några signifikanta skillnader mellan män och kvinnor så kan det tyda på att det just är på grund av anledningen till att det inte finns en skillnad mellan dem. Såsom att tidigare studier har påvisat att kvinnor i högre utsträckning har positiva attityder till bestraffning än män (Lamber m.fl., 2016; Payne m.fl., 2004), har även annan forskning påvisat att män har positiva attityder till bestraffning i högre utsträckning än kvinnor (Chen & Einat, 2017). Detta kan även innebära att både män och kvinnor vill slopa straffrabatten för unga myndiga 18–20 år då straffet inte blir proportionerligt till brottet.

Kopplat till samhällsskyddet (Björk & Karlsson, 2018; Higgins m.fl., 2012) kan det tolkas som att införandet av straffrabatten för unga myndiga 18–20 år inte tycks funka för att skydda samhället. Eftersom det heller inte återfinns skillnader mellan män och kvinnor i resultatet så kan könen ses som en grupp ur ett generellt perspektiv. Det kan vara så att båda könen känner förtroende för rättsväsendet och på grund av det vill införa proportionerlig straff genom att slopa straffrabatten. Bestraffning som en form av avskräckning är också en aspekt som skulle kunna förklara resultatet från den andra frågeställningen. Även om avskräckning som idé kan verka gammalmodig, så är det en faktor som kan ha en effekt när det kommer till unga myndiga 18–20 år som berörs av straffrabatten. Att veta som ung förövare att straffrabatten avskaffas för unga myndiga 18–20 år och att straffen kommer bli hårdare än vad det tidigare varit, kan i sig vara en form av avskräckning. Det som framgår i resultaten från den andra frågeställningen är att deltagarna inte är villiga att använda straffrabatt för de brottstyper som presenteras. Detta kan vara ett tecken på att deltagarna anser att hårdare straff bör införas för unga myndiga 18–20 år, vilket även kan ses som en form av avskräckning med bakgrund till teorin Focal Concerns.

En annan potentiell förklaring kan vara att de fiktiva fallen som presenteras i enkäten kan uppfattas “grova” av vissa deltagare. Även om regeringens förslag för slopad straffrabatt ska främst gälla för grov brottslighet är inte deltagarna medvetna om detta och därför kan vissa kontexter beaktas känsliga. I de fiktiva scenarierna var förövarna mellan 18-20 år vilket är den åldern straffrabatt används, utifrån lagen kan åldersgruppen beskrivas som “ung” medan resten av samhället anser att dem är myndiga och kan därför fatta egna beslut. Således har deltagarna, oavsett kön, tagit hänsyn till brottets situation, alltså den tredje faktorn

“konsekvenser av brottet”. Detta innebär att respondenterna kan ha bedömt skadan brottet orsakat, oavsett förövarens ålder.

Vid studier medföljer såklart begränsningar och styrkor som bör diskuteras. För denna studie är den externa validiteten låg på grund av urvalet som användes. Ett bekvämlighetsurval begränsar möjligheten att generalisera resultaten till en större population, eftersom det inte är representativt för den generella populationen. Gällande urvalet, som bestod av studenter, så hade ett annat tillvägagångssätt kunnat användas om det inte var för distansundervisningen som råder på grund av pandemin. Under andra förutsättningar hade författarna kunnat presentera studien och enkäten rent fysiskt i undervisningssalar, istället för på digitala föreläsningar. På så sätt skulle en mer direkt kommunikation kunna upprättas och eventuella frågor eller funderingar kunna ställas på plats. Eftersom studien till en början vände sig till studenter inom JPS så skulle ovanstående beskrivning av tillvägagångssätt vara lämpligt för att nå ut till klasser som tillhör institutionen för JPS. Då svarsfrekvensen var låg för studenter tillhörande institutionen för JPS, hade en möjlig förbättring än det som beskrivs ovan kunnat vara att komma i kontakt med fler kursansvariga i andra program. Genom att skicka ut informationsbrevet till fler kursansvariga i andra program, ökar även chansen till att fler studenter nås av enkäten och därmed ökar urvalet. Något som kan tolkas som en begränsning är att studien använde sig av sju separata Mann-Whitney U-test, vilket kan öka risken för typ-1 fel. Typ-1 fel innebär att nollhypotesen förkastas när den i själva verket är sann (Borg & Westerlund, 2012). I denna studie var resultaten dock inte signifikanta, vilket kan tolkas som att typ-1 fel inte gjordes. Dock så bör detta tas i åtanke innan analyser genomförs för att undvika typ-1 fel.

Eftersom mätinstrumentet som användes inte är ett beprövat mätinstrument, så är det svårt att uttala sig om reliabiliteten. För denna studie var den interna reliabiliteten hög för konstruktet attityder till användning av straffrabatt för unga myndiga 18–20 år. Dock så borde fler frågor som mäter attityder till straffrabatt utformats i mätinstrumentet, för att öka reliabiliteten samt validiteten, och därmed försäkra att de konstrukten som mäts är de som studien syftar till att mäta. En fråga som även borde inkluderats i enkäten är om deltagarna är aktiva studenter eller inte. Eftersom enkäten publicerades i en Facebook-grupp, så finns risken att vissa deltagare inte är studenter. En sådan fråga skulle stärka den interna validiteten, och därmed öka säkerheten att alla deltagare som faktiskt besvarar enkäten är studenter, då studien syftade till att undersöka just studenter. Dock så bad enkäten deltagarna att besvara vilket ämne/program de tillhörde, vilket indirekt kan tolkas som att de är studenter.

Enkäten som användes under datainsamlingen, innehöll sju fiktiva fall som enbart beskrev ålder för förövaren/-arna samt vilket brott som hade begåtts. Deltagarna fick sedan välja om straffrabatt skulle användas i de fallen. Med utgångspunkt ur teorin Focal Concerns, så hade det varit av intresse att lägga till mer information kring förövaren i de fiktiva fallen, såsom brottshistorik & etnicitet (Higgings m.fl., 2012). Enligt teorin är det två faktorer som har en effekt på hur man bedömer förövarna och vidare påföljdsbestämningen, vilket i sin tur skulle kunna ge andra resultat i den aktuella studien.

Det hade varit av intresse att undersöka om deltagares brottshistorik skulle kunna ha en effekt på utfallet. Om en sådan studie skulle genomföras kan det skapa etiska dilemman som måste övervägas. Därav kan en möjlig förbättring till enkäten vara att ha en fråga rörande deltagarnas eventuella brottshistorik för att se ifall detta kan ha en effekt på hur de förhåller sig till straffrabatt. Att även fråga deltagarna om dem själva har blivit utsatta för brott skulle vara en bakgrundsfaktor som möjligtvis skulle kunna påverka deras attityd till användandet av straffrabatt. Om man har blivit utsatt för ett brott vill man förmodligen att förövaren ska bestraffas, oavsett ålder. Däremot skulle denna typ av fråga strida mot de etiska principer då det kan skapa *sekundär viktimisering*, vilket innebär att ett brottsoffer återupplever traumat (Hydén, 2012). I synnerhet kan det bli känsligt när det finns fiktiva scenarion som beskriver specifika brottstyper.

Slopandet av straffrabatten för unga myndiga 18–20 år är en aktuell debatt inom kriminalpolitiken. Då ämnet som undersöks i denna studie är relevant och aktuellt finner författarna detta som en styrka. Deltagarna har då kännedom kring fenomenet, vilket också understryks från resultatet i den första frågeställningen då majoriteten av deltagarna hade kännedom kring straffrabatt samt dess innebörd. Många länder använder sig av någon form av särbehandling vid påföljdsbestämning för unga myndiga samt ungdomar (Allen m.fl., 2012; Ellis m.fl., 2018). Sverige är unikt i den mening att det finns en specifik lag som omfattar straffrabatt för unga myndiga 18–20 år (SFS 1962:700). Det finns med andra ord forskning kring särbehandling av ungdomar, men det finns inte mycket forskning kring straffrabatt för unga myndiga i en svensk kontext. På så sätt bidrar denna studie till att delvis fylla denna kunskapslucka. Även om studien inte fann signifikanta skillnader mellan kvinnor och män, så är det fortfarande ett resultat. Resultatet är i sig intressant i denna kontext, då det kan förväntas att finnas en könsskillnad med tanke på tidigare forskning (Chen & Einat, 2017; Lamber m.fl., 2016; Payne m.fl., 2004).

Denna studie använde sig även av ett pilot-test vilket är en styrka. Fördelen med användandet av ett pilot-test är att författarna sedan kunde revidera enkäten innan den

skickades ut på nytt. Antalet bortfall var även väldigt lågt, och då enbart inom de demografiska frågorna. Enkätfrågorna som sedan ingick i analyserna hade inga bortfall, utan alla svar från deltagarna kunde inkluderas. Studien visar även på styrka angående teorins relevans samt det insamlade materialet. Under den snäva tidsramen som datainsamlingen skedde var svarsfrekvensen hög, med över 100 deltagare.

De praktiska implikationerna i följd av denna studie är att inhämta kunskap för hur studenter resonerar kring straffrabatt för unga myndiga 18–20 år, samt undersöka om det förekommer skillnader mellan män och kvinnor i attityder kring användandet av straffrabatt för olika brottstyper. Denna studie indikerar att det finns en kollektiv attityd mot att slopa straffrabatten för unga myndiga 18–20 år bland studenter på Örebro Universitet.

Framtida forskning

Den aktuella studien ger inte en heltäckande bild över hur fenomenet straffrabatt ser ut för resten av allmänheten. Förslagsvis kan detta studeras vidare, dock i en mer omfattande studie och med ett annat urval. Vidare skulle även en diskursanalys kunna genomföras för att förstå hur straffrabatt uttrycks och används i olika sammanhang, men framför allt av vilka, exempelvis länder, politiker eller brottsoffer. En intressant aspekt vore att undersöka hur straffrabatt uttrycks i olika sammanhang, bland annat inom politiken. Kriminalpolitiken har olika prioriteringar, beroende på vilka partier som sitter i regeringen. Förslag för framtida forskning är att undersöka vilka bakgrundsfaktorer som kan finnas, som skulle kunna förklara stödet för avskaffandet av straffrabatt för unga myndiga 18–20 år i den generella populationen. För att kunna uttala sig om generaliserbarhet så bör ett randomiserat urval användas. Ett sådant urval skulle också kunna bidra med information om vad den generella populationen tycker kring en sådan lagändring, och inte bara studenter som i den aktuella studien. Eftersom studien inte fann några signifikanta skillnader mellan män och kvinnor, så bör framtida forskning undersöka om sådant är fallet eller om det finns skillnader mellan kön som denna studie inte återfinner.

Som tidigare nämnt i bakgrunden, så har regeringen lagt fram ett förslag om att slopa straffrabatten för unga myndiga 18–20 år för grova brott (Regeringskansliet, 2021a). Om denna lagändring träder i kraft den 2 januari 2022 som det föreslås, så bör framtida forskning fokusera på longitudinella studier. Sådana typer av studier skulle kunna undersöka eventuella konsekvenser av en sådan lagändring ur ett långsiktigt perspektiv. Den ena gruppen skulle då vara unga myndiga 18–20 år som lagförts enligt den nya lagen, och den andra gruppen skulle inkludera unga myndiga 18–20 år som lagförts enligt föregående lag. På så sätt skulle man

kunna jämföra utvecklingsbanor mellan dessa grupper, och se vilka implikationer lagändringen möjligtvis kan ha.

En intressant aspekt som inte undersöktes i denna studie, men som tas upp under praktiska begränsningar och konsekvenser i Focal Concerns, är de organisatoriska kostnaderna (Björk & Karlsson, 2018; Higgins m.fl., 2012). Genom sloandet av straffrabatt för unga myndiga 18–20 år så kommer troligtvis även kostnaderna inom det straffrättsliga systemet att öka. Exempel på sådana kostnader och konsekvenser kan vara ökad belastning för anstalter, samt löner för personal inom Kriminalvården.

Vad gäller könsskillnader förblir det en svårighet eftersom det beror på studiens kontext. Denna studie följde en kvantitativ ansats vilket försvårar möjligheten till att uppnå en jämn könsfördelning över respondenterna eftersom man inte med säkerhet kan veta vem som besvarar enkäten. Därför är ett förslag att använda en kvalitativ metod. Genom att genomföra en kvalitativ undersökning skulle det möjliggöra att forskaren styr urvalet mer kontrollerat, samtidigt som det kan ge en djupare inblick i hur enskilda individer upplever och resonerar kring straffrabatt. I och med att begreppet straffrabatt är ett omfattande fenomen som inte används i flera länder, kan denna studie vara till stöd för framtida forskning. Ovanstående förslag kan vara viktiga aspekter att beakta om en liknande studie skulle genomföras för att utöka kunskapen om straffrabatt för unga myndiga 18–20 år och påföljdsbestämmelser.

Referenslista

- Allen T. T., Trzcinski, E. & Kubiak, S. P. (2012). Public attitudes toward juveniles who commit crimes: The relationship between assessments of adolescent development and attitudes toward severity of punishment. *Crime and Delinquency*, 58(1), 78-102.
<https://doi.org/10.1177/0011128711420104>
- Balvig, F., Gunnlaugsson, H., Jerre, K., Than, H. & Kinnunen, A. (2015). The public sense of justice in scandinavia: A study of attitudes towards punishments. *European Journal of Criminology*, 12(3), 342-361. <https://doi.org/10.1177/1477370815571948>
- Bekbolatkyzy, D. S., Yerenatovna, D. R., Maratuly, Y. A., Makhatovna, A. G. & Beaver, K. M. (2019). Aging out of adolescent delinquency: Results from a longitudinal sample of youth and young adults. *Journal of Criminal Justice*, 60, 108-116.
<https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2018.09.001>
- Björk, G. & Karlsson, J. (2018). *Attityder till bestraffning bland studenter i kriminologi, juridik och socialt arbete. Relationen till rädsla för brott, kön och attributionsstil* (Examensarbete). Hämtad från DiVA (diva2:1288547) [ATTITYDER TILL BESTRAFFNING BLAND STUDENTER I KRIMINOLOGI, JURIDIK OCH SOCIALT ARBETE : Relationen till rädsla för brott, kön och attributionsstil \(diva-portal.org\)](https://portal.org)
- Borg, E. & Westerlund, J. (2012). *Statistik för beteendevetare: faktabok* (3:e uppl.). Liber.
- Brottsförebyggande rådet. (2016). *Kriminella nätverk och grupperingar. Polisens bild av maktstrukturer och marknader* (2016:12). Stockholm: Brottsförebyggande rådet. Hämtad <https://bra.se/publikationer/arkiv/publikationer/2016-08-23-kriminella-natverk-och-grupperingar.html>
- Brottsförebyggande rådet. (2017). *Intagnas brott under påföljden* (5/2017). Stockholm: Brottsförebyggande rådet. Hämtad <https://bra.se/publikationer/arkiv/publikationer/2017-12-13-intagnas-brott-under-pafoljden.html>
- Brottsförebyggande rådet. (2021). *Dödligt skjutvapenvåld i Sverige och andra europeiska länder. En jämförande studie av nivåer, trender och våldsmetoder* (2021:8). Stockholm: Brottsförebyggande rådet. Hämtad <https://bra.se/om-bra/nytt-fran-bra/arkiv/press/2021-05-26-dodligt-skjutvapenvald-har-okat-i-sverige-men-inte-i-ovriga-europa.html>

- Cauffman, E. & Steinberg, L. (2000). (Im)maturity of judgement in adolescence: Why adolescents may be less culpable than adults. *Behavioral Sciences & the Law*, 18(6), 741-760. <https://doi-org.db.ub.oru.se/10.1002/bsl.416>
- Chen, G. & Einat, T. (2017). To punish or not to punish - that is the question: Attitudes of criminology and criminal justice students in Israel toward punishment. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 61(3), 347-367. <https://doi.org/10.1177/0306624X15595061>
- Djurfeldt, G. Larsson, R. & Stjärnhagen, O. (2018). *Statistisk verktygslåda 1. Samhällsvetenskaplig orsaksanalys med kvantitativa metoder* (3:e uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Eckerström Liedholm, J. (2019). *Straffrättslig särbehandling av unga lagöverträdare. Principiella motiv för en slopad ungdomsreduktion* (Examensarbete). Hämtad från DiVA (diva2:1293474) [Straffrättslig särbehandling av unga lagöverträdare : Principiella motiv för en slopad ungdomsreduktion \(diva-portal.org\)](https://diva-portal.org/Principiella_motiv_för_en_slopad_ungdomsreduktion)
- Ellis, S., Gately, N., Rogers, S. & Horrigan, A. (2018). Give them a chance: Public attitudes to sentencing young offenders in western australia. *Youth Justice*, 18(2), 169–187. <https://doi.org/10.1177/1473225418791660>
- Ericson, C. (2005). *Kvinnor och män i kriminalpolitiska motioner 1971–2000: En analys i ljuset av tre feministiska perspektiv* (Examensarbete). Hämtad från DiVA (diva2:451002) [Kvinnor och män i kriminalpolitiska motioner 1971-2000 : En analys i ljuset av tre feministiska perspektiv \(diva-portal.org\)](https://diva-portal.org/Kvinnor_och_män_i_kriminalpolitiska_motioner_1971-2000:_En_analys_i_ljuset_av_tre_feministiska_perspektiv)
- Europol. (u.å). Defining serious and organised crime [Informativt inlägg]. Hämtad 211123 från <https://www.europol.europa.eu/socta/2017/defining-serious-and-organised-crime.html>
- Feld, B. C. (2013). The youth discount: Old enough to do the crime, too young to do the time. *Ohio State Journal of Criminal Law*, 11(1), 107–148.
- Frenker, C. (2021, 9 mars). Ny högstanivå för antalet skjutningar i Sverige 2020 [Nyhetsinlägg]. Hämtad 211116 <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/ny-hogstaniva-for-antalet-skjutningar-i-sverige-i-ar>
- Higgins, G. E., Vito, G. F. & Grossi, E. L. (2012). The impact of race on the police decision to search during a traffic stop: A focal concerns theory perspective. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 28(2), 166-183. <https://doi.org/10.1177/1043986211425725>

- Hydén, M. (2012). Våld i nära relation - att lyssna till berättelser om responser på våldet. I A. Heber, E. Tiby & S. Wikman (Red.). *Viktimologisk forskning. Brottsoffer i teori och metod* (s. 95-116). Lund: Studentlitteratur.
- Iselin, A-M., DeCoster, J. & Salekin, R. T. (2009). Maturity in adolescent and young adult offenders: The role of cognitive control. *Law and Human Behavior*, 33(6), 455-469. <https://doi-org.db.ub.oru.se/10.1007/s10979-008-9160-x>
- Kronvall, S., Lundin, E. & Munoz Olivares, M. (2021). *Vad tycker allmänheten? En kvantitativ studie om åsikterna kring straffrabatten för unga myndiga 18–20 år som begår brott i Sverige* (Examensarbete). Hämtad från DiVA (diva2:1578211) [Vad tycker allmänheten? : En kvantitativ studie om åsikterna kring straffrabatten för unga myndiga 18-20 år som begår brott i Sverige. \(diva-portal.org\)](https://diva-portal.org/vad-tycker-allmanheten? : En kvantitativ studie om åsikterna kring straffrabatten för unga myndiga 18-20 år som begår brott i Sverige. (diva-portal.org))
- Lambert, E. G., Jiang, S., Williamson, L. C., Elechi, O. O., Khondaker, M. I., Baker, D. N. & Saito, T. (2016). Gender and capital punishment views among Japanese and U.S. college students. *International Criminal Justice Review*, 26(4), 337-358. <https://doi.org/10.1177/1057567716672515>
- Leiber, M. J., Peck, J. H. & Beaudry-Cry, M. (2016). The likelihood of “youth discount” in juvenile court sanctions: The influence of offender race, gender and age. *Race and Justice*, 6(1), 5-34. <https://doi.org/10.1177/2153368715595088>
- Moffitt, T. E. (2018). Male antisocial behaviour in adolescence and beyond. *Nature Human Behaviour*, 2(3), 177-186. <https://doi.org/10.1038/s41562-018-0309-4>
- Pallant, J. (2011). *SPSS survival manual. A step by step guide to data analysis using SPSS* (4:e uppl.). Australien: Allen & Unwin.
- Payne, B. K., Gainey, R. R., Triplett, R. A. & Danner, M. J. (2004). What drives punitive beliefs?: Demographic characteristics and justifications for sentencing. *Journal of Criminal Justice*, 32(3), 195-206. <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2004.02.007>
- Polismyndigheten. (2017). 2017, bekräftade skjutningar per region och månad [Statistik]. Hämtad 211116 <https://polisen.se/om-polisen/polisens-arbete/sprangningar-och-skjutningar/>
- Polismyndigheten. (2020). 2020, bekräftade skjutningar per region och månad [Statistik]. Hämtad 211116 <https://polisen.se/om-polisen/polisens-arbete/sprangningar-och-skjutningar/>
- Regeringskansliet. (2021a, 24 september). Straffreduktion för unga slopas vid allvarlig brottslighet [Nyhetsinlägg]. Hämtad 211115

<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2021/09/straffreduktion-for-unga-slopa-vid-allvarlig-brottslighet/>

Regeringskansliet. (2021b, 12 oktober). 34-punktsprogrammet: Regeringens åtgärder mot gängkriminaliteten [Informativt inlägg]. Hämtad 211115

<https://www.regeringen.se/regeringens-politik/ett-tryggare-sverige/34-punktsprogrammet-regeringens-atgarder-mot-gangkriminaliteten/#pafoljder>

SFS 1962:700. *Brottsbalken*. Stockholm: Justitiedepartementet.

SOU 2018:85. *Slopad straffrabatt för unga myndiga*. Stockholm: Norstedts Juridik.

Steffensmeier, D. J. (1980). Assessing the impact of the women's movement on sex-based differences in the handling of adult criminal defendants. *Crime & Delinquency*, 26(3), 344–357. <https://doi.org/10.1177/001112878002600305>

Tham, H. (2020, 19 september). Vägval för kriminalpolitiken [Debattinlägg]. Hämtad 211126 <https://www.dagensarena.se/essa/vagval-for-kriminalpolitiken/>

Universitetskanslersämbetet. (2017). *Universitet och högskolor: Årsrapport 2017* (Rapport 2017:8). Stockholm: Universitetskanslersämbetet. Hämtad <https://www.uka.se/download/18.667441fa15af4fb7b21126b3/1497612948871/arsrapport-2017.pdf>

Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed*. (VR1708). Stockholm: Vetenskapsrådet. Hämtad <https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2017-08-29-god-forskningssed.html>

Bilaga 1

Informationsbrev

Hej!

Vi är tre studenter som skriver vår kandidatuppsats i kriminologi vid Örebro Universitet. Studien syftar till att undersöka hur studenters attityder ser ut kring straffrabatt för unga myndiga 18–20 år. Sveriges kriminalpolitik är omdiskuterat, där bland annat gängskjutningar och organiserad brottslighet står på agendan. Ett av förslagen för att minska brottslighet i organiserade miljöer är att avskaffa straffrabatten för unga myndiga 18–20 år. På grund av denna debatt, så är det av intresse att undersöka studenters attityder kring straffrabatt för unga myndiga.

Deltagande är helt frivilligt och genom att kryssa i nedanstående ruta så samtycker du till studien. Du som deltagare har rätt till att avbryta enkäten när du än önskar. Svaren från denna enkät kommer enbart att användas för denna studie, och ingen obehörig kommer att ha tillgång till informationen som samlas in. Inga enskilda individers svar kommer att kunna utläsas i resultatet. Enkäten beräknas ta 10 minuter att besvara.

Skulle frågor eller funderingar uppstå så är du välkommen att kontakta oss. Ansvariga för studien:

Anneli Osmanagic: [REDACTED]

Alexandra Andreou: [REDACTED]

Özge Akbulut: [REDACTED]

Handledare: [REDACTED]

Bilaga 2**Enkät om straffrabatt****Bakgrundsfrågor**

Ålder: (skriv i siffror)

Kön:

Kvinna

Man

Icke-binär

Annat/Vill ej uppge

Jag studerar/har studerat inom ämnet: (Har du läst mer än ett ämne, välj det alternativ som du tycker passar bäst)

Juridik

Kriminologi

Psykologi

Rättsvetenskap

Socionom

Hälsa- och sjukvårdskurator

Annat

Frågor angående straffrabatt

Definition av straffrabatt: Straffrabatt för unga myndiga mellan 18-20 år (även kallat ungdomsrabatt) innebär att rättssystemet tar hänsyn till individer som ännu inte fyllt 21 år. Om en individ begår ett brott innan hen fyllt 21 år, så ska rätten döma individen till en lindrigare påföljd med hänsyn till åldern.

Visste du vad innebörden av straffrabatt för unga myndiga 18-20 var innan definitionen uppgavs?

Ja, jag kände till innebörden

Nej, jag kände inte till innebörden

Jag kände delvis till innebörden

Det diskuteras om att ta bort straffrabatten för unga myndiga 18-20 år. Hade du kännedom om det?

Ja, jag hade kännedom kring det

Nej, jag hade inte kännedom kring det

Jag hade delvis kännedom kring det

Tycker du att förslaget om att slopa straffrabatten för unga myndiga 18-20 år ska genomföras?

Ja, jag tycker att den ska slopas

Nej, jag tycker inte att den ska slopas

Vid vissa fall tycker jag att den ska slopas

Fiktiva fall

Definition av straffrabatt: Straffrabatt för unga myndiga mellan 18-20 år (även kallat ungdomsrabatt) innebär att rättssystemet tar hänsyn till individer som ännu inte fyllt 21 år. Om en individ begår ett brott innan hen fyllt 21 år, så ska rätten döma individen till en lindrigare påföljd med hänsyn till åldern.

Nedan följer sju olika fiktiva fall om unga myndiga som har begått olika typer av brott. Bedöm varje fall om du tycker att straffrabatt borde användas på en skala 1-5, där 1 innebär att straffrabatt bör användas och 5 innebär att straffrabatten inte bör användas.

En 20-årig man begår ett sexuellt övergrepp mot en kvinna som är 18 år.

- 1 - Straffrabatten bör användas
- 2 - Straffrabatten bör delvis användas
- 3 - Straffrabatten bör varken användas eller inte användas
- 4 - Straffrabatten bör delvis inte användas
- 5 - Straffrabatten bör inte användas

En 18-årig person säljer narkotika i form av cannabis till ett gäng unga myndiga som är mellan 15-17 år.

- 1 - Straffrabatten bör användas
- 2 - Straffrabatten bör delvis användas
- 3 - Straffrabatten bör varken användas eller inte användas
- 4 - Straffrabatten bör delvis inte användas
- 5 - Straffrabatten bör inte användas

En 19-åring begår ett flertal bedrägerier mot personer i åldrarna 50-60 år.

- 1 - Straffrabatten bör användas
- 2 - Straffrabatten bör delvis användas

3 - Straffrabatten bör varken användas eller inte användas

4 - Straffrabatten bör delvis inte användas

5 - Straffrabatten bör inte användas

En 18-årig person stjälar produkter från en butik, där produkterna värderas till 15 000 kr.

1 - Straffrabatten bör användas

2 - Straffrabatten bör delvis användas

3 - Straffrabatten bör varken användas eller inte användas

4 - Straffrabatten bör delvis inte användas

5 - Straffrabatten bör inte användas

Two personer som är 18 respektive 19 år, misshandlar en person som inte är myndig. Offret får allvarliga skador och söker sjukvård.

1 - Straffrabatten bör användas

2 - Straffrabatten bör delvis användas

3 - Straffrabatten bör varken användas eller inte användas

4 - Straffrabatten bör delvis inte användas

5 - Straffrabatten bör inte användas

En 20-åring grips för brott mot vapenlagen, när hen anträffas med ett automatvapen.

1 - Straffrabatten bör användas

2 - Straffrabatten bör delvis användas

3 - Straffrabatten bör varken användas eller inte användas

4 - Straffrabatten bör delvis inte användas

5 - Straffrabatten bör inte användas

Tre personer i åldrarna 18-20 år orsakar en bilbrand på en polisbil.

1 - Straffrabatten bör användas

2 - Straffrabatten bör delvis användas

3 - Straffrabatten bör varken användas eller inte användas

4 - Straffrabatten bör delvis inte användas

5 - Straffrabatten bör inte användas